خەونەكانی كەژاڵ ڕۆمانێك لە فۆڕمی وتاردا! .. سەدیق سەعید ڕواندزی

ساڵانێكە وەك خوێنەرێك، بە تاسەوە ڕۆمان دەخوێنمەوە.بە تايبەتيش ئەوانەی نووسەرەكانيان دەسپێكی نووسينيانە لەوبوارە. خوێندنەوەی ڕۆمان وەك ژانرێكی ئەدەبی بۆ من لە دوو ڕوانگەوەيە. يەكەميان چێژ وەرگرتن و خوێندنەوەی تێكستێكی ئەدەبييە، ئەوەی تريان بە مەبەستی دەوڵەمەندكردنی زمانەكەم وئاشنابوونی زياترە بە زمانی كوردی كە دەبێ ڕۆماننووس شارەزايەكی ووردو زۆری لێ هەبێت. چونكە زانينی زمان و شێوەی داڕشتن و گوزارشتكرن، ئەلف و بێی نووسينی ڕۆمانە. هەركەسێك توانای بە سەر زماندا نەشكێت، باشتر وايە ڕۆمان نەنووسێت.ئەوەی جێگەی سەرنجە لام، لە ميانەی ئەزموونی خۆم وەك خوێنەرێك لە بواری خوێندنەوەی ڕۆماندا، تا ئەندازەيەكی زۆر گەيشتوومەتە ئەو بڕوايەی كە بەشێكی زۆری ئەوانەی خۆيان بە نووسينی ڕۆمانەوە سەرقاڵكردووە(نەك ڕۆماننووسن) شارەزايەكی ئەوتۆيان لە زمانی كوردی نييە. نازانن چۆن چەمك ودەستەواژە و دەربڕين و گوزارشتە زمانەوانييەكان، لە بونيادی زماندا بەرجەستە بكەن. بۆيە دەكەونە هەڵەی سەيرەوە كە خۆشيان هەستی پێ ناكەن. گەرچی ئەو نووسەرانە هەوڵدەدەن لە ڕێگەی فەنتازيای نووسين و زمانێكی پەخشان ئامێز، جۆرێك لە ئستاتيكا بە وشەكان بدەن تاكو سەرنجی خوێنەر ڕابكێشن. بەڵام كاتێ دەچينە قووڵايی وشە و ماناكان، ئيدی دەستەپاچەيی ئەوانمان بۆ دەردەكەوێت. ئەم كارەم وەك ئەوە دێتە بەرچاو كە خانووێكی لە قوڕ دروست كراو، بە بۆيەيەكی جوان بڕازێنييەوە. خاڵێكی ديكەيان ئەوەيە كە بەشێكی زۆر لەوانەی بە خەياڵی خۆيان ڕۆمان دەنووسن، تووشی كاوێژكردنەوەی وشە و درێژدادڕيی و دووبارەبوونەوەی وێنەكان دەبن.

بابەتی بەشێكی زۆر لەو جۆرە ڕۆمانانە، دەكرێ پوخت و چڕوكورت بكرێتەوە لە چەند لاپەڕەيەكی كەم. ياخود ئەوەی ڕۆماننووس بەو هەموو نووسينەوەيەوە گوتويەتيی، دەتوانرێت كورت بكرێتەوە بۆ چيرۆكێكی زۆركورت. نموونەی بەرجەستە لەم ڕووەوە زۆرن گەرخوێنەر مەبەستی بێت ئاماژەيان پێ بدات. لەو ڕوانگەيەوە يەكێك لەو ڕۆمانانەی لە زۆرلايەنی زمانييەوە هەڵە و كێماسی هەبوو ڕۆمانی(خەونەكانی كەژاڵ)ە. ئەم ڕۆمانە، سەرگوزشتەی ژنێكی كوردمان

ب□ دەگ□□تەوە کە ناوی(کەژال)ە و لەکەنەدا دەژیت. کەژاڵ، دوای ئەوەی بە خۆشەویستی شوو بە کامەرانی هونەرمەند دەکات، لەگەڵیشیدا دەچێتە کەنەداو لەوێ دەژیت. دوای ماوەیەك ناتوانن وەك دوو هاوسەر بە یەکەوە بژین، بۆیە کەژاڵ لێی جیا دەبێتەوە و ئەمجارەیان شوو بە کوردێکی ڕۆژهەڵات دەکات بە ناوی ئومێد، لەویش جیا دەبێتەوەو ئەمجارەیان شوو بە کەسێکی دیکە دەکات بە ناوی عەباس. کەژاڵ لە گەڕانەوەیەکی دا بۆ کەرکوك عەباس دەناسێت و ئەڵقەی دەزگیرانی دەگۆڕنەوە، بەڵام لەویش جیا دەبێتەوە.

کارەکتەری ڕۆمانەکە، بەدرێژایی ئەو ماوەیەی لە ژیانی خێزانی دابووە، بە نهێنیش مامۆستا بە ختیاری خۆشویستووە کە چەند ساڵێك لە خۆی گەورەترو هاوکات هاوسەر و منداڵیشی هەیە. واتا لێرەدا ڕۆمانووس، ناڕاستەوخۆ ڕەوایەتی بەوە دەدات، کە کاتێ کەسێك لە ژیانی تایبەتی و خێزانداری خۆیدایە، دەکرێ بە نهێنیش کەسێکی دیکەی خۆشبوێت و ناپاکی لە هاوسەرکەی بکات. لە کاتێکدا ئەم جۆرە پەیوەندییانە، یەکێکن لە گەورەترین ئەو گرفتە کۆمەڵایەتی و کەسی و خێزانی و پەروەردەییانەی، سەرچاوەی سەدان ڕووداوی دڵتەزێن و تراژیدین لە کۆمەڵگەی کوردیدا، کە زۆرینەیان سەردەکێشن بۆ کوشتن و خوێنڕشتنی مرۆڤ. ئەم جۆرە تیمانە لە نووسینی ڕۆماندا، وەك بابەتێکی سواوی لێهاتووە و هەمیشە دەکرێنە کەرستەی نووسینی بە ناو ڕۆمانی بێ مانا و تەنانەت هەندێکییان لە پەراوێزییەوە لە کۆمەڵگەی خۆشیان دەدەن. هیچ داهێنانێك لەوەدانییە، نووسەرێك بابەتێکی سواو بکاتە کەرستەی نووسینی ڕۆمانێك. وێرای ئەمەش لە ڕۆمانەکەدا، خوێنەر بەر چەندین هەڵەی زەق لە ڕووی زمان و دەربڕینەوە دەکەوێت کە لێرەدا ئاماژەیان پێ دەدەین:_

- لا-14 - نووسیویەتی:_(ستۆدیۆی نیگار کێشان). نووسەری ڕۆمانەکە (ستۆدیۆ)و(مەرسەم)ی لەیەکتر جیا نەکردۆتەوە، وا دەزانێت هەردووکییان هەمان مانایان هەیە. ستۆدیۆ بۆ تۆمارکردنە (مەرسەم) کە بە کوردی (نیگارخان)ەی پێ دەگوترێت، شوێنی وێنە کێشانە.
- لا 14_نووسیویەتی:_(کامەران کەسێکی قرچۆك و چاوچنۆك بوو، نرخی کراس و پێلاوەکەی لە سەرووی هەزار دۆلاربوو). سەیرم پێدێت کەسێك ڕۆمان بنووسێت و خۆی پێ ڕۆمانووس بێت، بەڵام هەڵەی وەها کۆمێدی بکات. ئاخر کەسێك قرچۆك بێت، چۆن پۆشاکی گران بەهای بەو نرخە دەپۆشێت؟!.
- لا14 □□□□□□□□□□:(بە فیکە لێدان تەماشای تابلۆیەکانم کرد).

ئەگەر بینەرێك تەماشای تابلۆیەك بكات، لێی ڕادەمێنێت و چێژی لێ وەردەگرێت، یاخود فیكەی بۆ لێ ئەدات؟ ئەمە با ڕۆمانووسی وەڵامان بداتەوە؟.

- لا28_نووسیویەتی:_(ئومێد دەڵێ هەفتەی داهاتوو دەچمە حەج) نووسەری ڕۆمانەکە وادەزانێت (حەجکردنیش) وەك(عەمرە)یە، هەر کاتێك مرۆڤ ئارەزووی کرد دەتوانێت بچێت!؟.
- لا42-نووسیویەتی:_(کەژاڵ قونکی جگەرەکەی خستە ژێر پێی و پانیکردەوە). نووسەری ڕۆمان وادەزانێت وڵاتی کەنەداش کوردستانە، خەڵك بە ئارەزووی خۆی ژینگە پیس بکات.!
- لا 65-نووسیویەتی:_(پیرەمێردێکی جوو، خەونەکەی بۆ شیکردمەوە). بنووسی ڕۆمانەکە وا دەزانێت جووەکانیش وەك موسڵمانەکان، باوەریان بە خەون بینین هەیە! یەکەمجارە، ئەمە دەبیستم. دواتر خەون لێك دەدرێتەوە شیناکرێتەوە بۆ زانیاریی نووسەری ڕۆمانەکە.)!.
- لا 66_:_(بەختیار بە نیلۆفەر دەڵێت، ئەم جوجکەیە کوڕە، یان کچ). نووسەری ڕۆمان، وادەزانێت ژنیش وەك مریشك هێلکە هەڵدێنی و (کورك) دەبێت، دەنا چۆن بە منداڵی دەگوت جوجکە!؟.
- لا81-نووسیویەتی:_(بە پێی شەریعەت، ئەگەر ژن و مێرد تا ساڵێك بە یەکەوە نەبوون، هاوسەرگیرییەکەیان هەڵدەوەشێتەوە). نازانم نووسەری ڕۆمان، ئەم شەریعەتەی لەکوێ هێناوە؟ ئەمەیە کۆمێدیای بەشێك لە بە ناو ڕۆمانووسانی ئێمە، کە لە هیچ بوارێك شارەزانین و قسەشی لە بارەوە دەکەن. چونکە نووسەری ڕۆمان دەبێ بزانێت، لە ئیسلامدا، هیچ هاوسەرگیرییەك دوای ساڵێك بە تاڵ نابێت، بگرە هەر هەڵناوەشێتەوە، تاکو بەتەڵاق کۆتایی نێت.).
- لا93نووسیویەتی:_(ژن بە سەماوارەوە جوانە). سەیری ئەو دیدە خێڵەکییە بکەن بۆ ژن!.
- لا142نووسیویەتی:_(نیو چارەگە سعات وەرزشم کرد). لەڕاستیدا، نیو چارەگ عەرەقم بیستووە، بەڵام نیو چارەگ کاتم نەبیستووە !.
- لا148 نووسیویەتی:_(کەژال بە بەختییار دەڵێت: تۆسەگی و من پشیلە).
- لا 168(دوای ئەوەی بەختیار بە هۆی ڕووداوی ئوتومبێلەوە دەکەوێتە حاڵەتی کۆماو بێ هۆشییەوە، کەژاڵ دەڵێت:_ (هیدفۆنی مۆبایلەکەم خستە گوێی بەختیارو ئەویش گوێی لە گۆرانی ئێمە گیانێکین لە دوو جەستە دا دەگرت). نازانم

کەسێك لە دۆخی غەیبوبو دابێت، چۆن دەتوانێت گوێ لە گۆرانی رابگرێت.

خاڵێکی دیکە کە بەپێویستی دەزانم ئاماژەی پێ بدەم ئەوەیە، کە نووسەری ڕۆمانەکە، هاوشێوەی دەیانی تر کەوتۆتە هەڵەی دیاریکردنی ڕۆڵی کارەکتەرەکان و پاشخانی هزریی و پەروەردەییان. بەو مانایەی، گەرچی ڕووداوەکان لە وڵاتی کەنەدا ڕوودەدەن و بنەماڵەی بەختیاریش زیاتر لە بیست ساڵە لەو وڵاتە دەژین، وەلێ هێشتا وەك خێزانێکی داخراوی ڕۆژهەڵاتی و میللی بیردەکەنەوە. بۆ نموونە:- بەحتیار کە کارەکتەرێکی سەرەکی ڕۆمانەکەیە و هەندێ جار ڕۆڵی بگێڕەوەی ڕووداوەکانیش دەبینێت، لە هەمان کاتدا نووسەرو مامۆستاشە، کە چی زمانی ئەو کارەکتەرە، لە زمانی کەسانی سەر شەقام و بازاڕ دەچێت. بەختیار دەڵێت:(با سیر بخوات و زوڕنا لێ بدات) یاخود (کەرایەتی بەری داوی). ئەم جۆرە لە زمانی دەربڕین، لە زمانی کەسانی خێڵەکی و میللی دەچێت، نەك زمانی نوووسەرێك و ئەو نووسەرەش، بیست ساڵ لە کەنەدا ژیا بێت. سوقرات دەڵێت:(قسە بکە تا بزانم کێی). بیرمان نەچێت، زمانی دەربڕین و قسە کردن، ڕەنگدانەوەی پاشخانی هزریی و کۆمەڵایەتی مرۆڤە. چەند، ئەو پاشخانە دەوڵەمەند بێت، ئەوەندەش زمانی دەربڕین بابەتی تر دەبێت.

ئەو زمانەی بەختیار و کامەران و کەژاڵ و هەموو کارەکتەرەکانی دیکەش کە پێ دەدوێن، لە ڕاستیدا یەك ناگرێتەوە لەگەڵ ئاستی هوشیاریی و پێگەی پیشەیی و کۆمەڵایەتییان. بە تایبەتی کە ئەو کارەکتەرانە لە کەنەدا دەژین و هەمووشمان دەزانین ئەو وڵاتە و کوردستان لە ڕووی ڕێساکانی ژیانەوە چەند لە یەکتری دوورن. کەچی نووسەری ڕۆمانەکە، هەروا دەزانێت لە کوردستانە، ئەوها جلەوی بۆ ڕووداوەکان شل کردووە. سەیرم پێدێت کەسێك نووسەر بێت و بیست ساڵیش لە کەنەدا ژیا بێت و کەچی زمانی ئاخاوتنی وەك زمانی مرۆڤەکانی نێو بازاڕ بێت. ئەمە بە داخەوە گرفتی بەشێکی زۆری بە ناو ڕۆماننووسانی ئێمەیە، کە نازانن چۆن ڕۆڵی کەسایەتی و کارەکتەرەکان لە ڕۆماندا دیاری بکەن.

وێرای ئەمەش، هەر زمانی ڕۆمانەکە، بەگشتی زمانێکی سادە، حیکایەت ئامێز، بۆ چێژو نا هونەرییە. خوێنەر کە ڕۆمانەکە دەخوێنێتەوە، وا هەست دەکات وتارێکی سادەی ڕۆژانە دەخوێنێتەوە، کە گفتوگۆ و دەربڕینەکانی هیچ بەهایەکی مەعریفی و ئستاتیکییان نییە. دواتر بیکاتە بابەتی بە ناو

ڕۆمانێك و دەزگاكانی چاپیش لە پای هەر پەیوەندییەكەوە بێت، بۆی چاپ بكەن هەر لە ڕۆمانەكەدا، ئەوەندە هەڵەی چاپ هەن، كە واتای هەموو وشەكانییان شێواندووە.ئەگەر خوێنەر وردبین نەبێت، نازانێت ئەو وشەی نووسراوە مانای چییە. هەر بۆ نموونە پیتی(گ) لە كاتی تایپكردنەوە، بە هەموو وشەكانەوە نووساوە. هیوادارم بەشێك لە دەزگا ڕاگەیاندنەكانی ئێمە، بزانن ڕۆمان نووسین هونەرە، مەرج نییە ئەوەی تیمەیەكی لە خەیاڵ دابوو، بە شان و باڵی دەقەكە و نووسەرەكەشی هەڵبدەن و ئەوانیش چەندین دەقی دیكەی لەو شێوەیە چاپ و بڵاو بكەنەوە. ئەم جۆرە بنووسانە، لە ڕاستیدا وەك مەلەوانێكی نەزان وان لە دەریایەكی قووڵدا. ئەگەركەسێك مەلەوانی نەزانێت چی لێدێت؟ بێگومان دەخنكێ. زمانیش وایە، ئەگەر نووسەر شارەزای هەموو سووچێكی نەبوو، دەسەڵاتی بەسەر گوزارشت ودەربڕیندا نەشكا و ڕۆمانیشی نووسی، ئەوا وەك مەلەوانە نەزانەكەی لێدێت.

-______________

*پەراوێز: ڕۆمانی خەونەكانی كەژاڵ، نووسینی: جەبار قادر، بڵاوكردنەوەی:كولتوور ژمارە 10 2020.

*ئەم بابەتە لەلاپەڕەی ئەدەبی ڕۆژنامەی خەبات بڵاوكراوەتەوە…